

Autorka: Kateřina **Hasmanová**

Název: *Katharsis* v theúrgii

Vedoucí práce: Mgr. Filip **Horáček**

Autorka specifikovala výzkumný **úkol** náročně, protože téma samo (katharsis v *Chaldejských orákulích*, 2. stol. n.l., dále jen „OC“) je našemu dnešnímu citění a myšlení velmi odlehlé, a bylo třeba jej hodně kontextualizovat. To natolik, že opatřování vlastního tématu kontextem zabírá asi polovinu práce. Dlužno podotknout, že očista dle OC by připadala bizarní i komukoli v antice, kromě několika zasvěcenců filosofických novoplatónských škol.

Strukturace práce včetně zmíněného rozložení je velmi dobrá, autorka umí hospodařit s prostorem a odpočátku měla téma architektonicky suverénně pod kontrolou. Jednotlivé oddíly jsou vyrovnaně dlouhé a obsahově kompaktní, pozornost je rozložena rovnoměrně. Oddíly přecházejí organicky jeden do druhého.

Pro záměr popisu očisty v OC si autorka nemohla odpustit **několik delších cest**. Nejprve nastínila pojetí poskvrny a očisty v řecké kultuře obecně. Kapitola má na pohled asi dvě strany, ale je založena nejen na důkladném díle *Miasma* od R. Parkera o řeckém prostředí, zohledňuje Doddsovy *Řeky a iracionálno*, ale vyšla také z dalšího, a to obecnějšího, antropologického zdroje, totiž M. Douglasové *Purity and Danger*. Poté autorka práce přešla k transformaci katarze u Platóna (podle jejího názoru se jeho pojetí tradici „zcela vymyká“, s. 10) a potom teprve k platónským OC. Téma katarze tak autorka ukazuje v jeho cestě filosofické proměny staršího náboženského základu a poté i vlastní theúrgické specifikace, která je podle mého označitelná jako „opětovné ponáboženštění“ platónské očisty.

Práce má velmi kladnou stránku v tom, že k bizarnímu tématu zjednává aspoň nějakou **přístupovou cestu**. Spíše úspěšně zápasí i s tím, co je podle mne hlavní obtíží chápání katarze anebo čehokoli v OC: myšlenkový rámec esoterního platonismu syceného asi i blízkovýchodním náboženským prostředím je sám nepřilíživě samozřejmý a hlavně v něm vstupují do silně neintuitivních vztahů silně neintuitivní prvky, např. různé metafyzické entity mají své refrakce na několika rovinách (rituální, metafyzické a současně kosmologické), kde vykonávají akce či realizují vztahy, které bychom nemohli předem rozumně očekávat. Tak se např. ve zl. 50-1 „Hekaté přebývá mezi otcí“ a odtamtud rozlévá tvůrčí duši a oduševňuje svět; takovou situaci a akci si lze představit i se znalostí dostupných platónských pramenů jen nejjistě, a navíc jsou různé prvky systému při bližším pohledu špatně identifikovatelné, případně od sebe odlišitelné (kdo je tu Platónovou duší světa – Hekaté, nebo *archigenethlé psýché?*, nebo jsou totožné?). Samo básnicko-věštecké vyjadřování zjevovatelských logií a jejich dochovanost ve zlomcích, obsažených v často překrucujících citačních kontextech, snižuje jasnost věci téměř k bodu mrazu. Samotné pokusy o prostou, informační reprodukci toho, „co se říká v OC“, jsou velmi náročnou historicko-filosofickou, religionistickou a filologickou prací, přičemž kolegyně se pokusila v tomto tajuplném světě OC o rekonstrukci představy „chaldejského“ rituálu. Autorce se toto vytváření aspoň trochu pevnější půdy pod nohama daří, chaos „chaldejských“ materiálů v zásadě zvládá (např. v kap. 4.3, kde se propojuje bizarní spojitost: oheň v oběti a ve Slunci, které je samo zase obrazem metafyzického světa ohně čili inteligibilního empyrea čili idejí; srv. též s. 19-20, kap. 4.5).

Vynaložila k tomu poctivou snahu v tom smyslu, že se snažila opřít o **moderní rekonstrukce**, které nedospěly a jistě ještě dlouho nedospějí k opravdu přesnému zachycení této záhadné básně či sbírky výroků (viz i nový sborník detailně analyzující i některé ze zcela jednotlivých nejasností L. Saudelliová – A. Lecerf – H. Seng, eds.: *Les Oracles chaldaïques: Fragments et philosophie*; Heidelberg, Winter, 2014). Jednotlivé monografické expertní rekonstrukce, použité autorkou (zejm. Seng., Majerciková a Lewy, ale nejen tito), samy o sobě přinášejí jen další rovinu nejasností, neboť podané názory badatelů bylo třeba zvážit, a autorka tak úspěšně činí (např. pozn. 38, 41, s. 9 s pozn. 87); nejlépe je to vidět v kap. 3.2 (s. 6-8), zpracované s důrazem na interpretační otevřenost tématu (viz též s. 13 s citlivostí pro ambivalence u tématu pozitivního a současně negativního chápání hmoty).

Přesto v textu asi nevyhnutelně zůstalo několik míst, které mám tendenci vnímat jako **nejasnosti** v tom smyslu, že autorka se nevyjádřila dost přesně a čtenář neví, co si pod jejím popisem OC představit. Jde o s. 4, kde se aspoň na formulační úrovni klade do souvislosti s Platónem to, že Julián Starší opatřil svému synovi duši archanděla (je to spíš jen nedořečeno a souvislost měl v očích autorky asi obstarat příslušný odkaz). Špatnou představitelností trpí také vyjádření na s. 16 o „splnutí s Jedním“. Souvislost není zřejmá a ve víru magických či nadsvětých „chaldejských“ koncepcí působí tyto nejasnosti matoucně a inkonzistentně po způsobu snů.

Asi těžko by se pozitivně prosazovala existence „**dechových cvičení**“ při vyvádění duše z těla. Jednak to nemá s platónským vyváděním duše z těla nic společného, jednak mi není známo, že by dotyčná kultura o té věci něco věděla, i když měla výjimečný kontakt i s Dálným východem (s. 19, z citovaných zlomků by na to mohl navenek aspirovat zl. 124).

Další klad autočiny práce je schopnost **stručnosti** a úspornosti. Ta však vrhá svůj stín, autorka např. nedovede „prodat“ atraktivní rozhraní v interpretaci OC, spočívající v napětí mezi přímou spirituální inspirací a veršotepeckým zhotovením veršů pro metafyzickou nauku, spíš ji jen zmiňuje (s. 3). Pouhou zmínkou si vysloužil také přechod představy katarze od možnosti kolektivního provedení v klasické obci k silné intelektualizaci a elitizaci očištění u OC a u jejich filosofických a hieratických recipientů (s. 22). Témata by stála za rozvedení třeba v rozsahu jednoho odstavce. Někdy ovšem schopnost podávat věci stručně může představovat trochu sklouznutí, např. ve výroku o hmotném světě jako o „v podstatě nezformované hmotě“ (s. 9; dle cit. zl. 134 je to spíš peklo na zemi, které ale musí být nějak utvořené, byť velmi „odpadle“ do idejí).

S tím souvisí neobvyklá tendence autorky dávat i důležitější věci jen do poznámek, kde se poněkud **ztrácejí** (srv. pozn. 22, 36).

Při práci s množstvím informací se při počátečních fázích práce s antikou asi nelze vyhnout **omylům u reálií**. Vidím dva: jedním je popis všeobecné situace konzultace věštírny v 1. stol. n.l.: v pozn. 26 to přinejmenším formulačně vypadá, že dané možnosti se omezovaly na 1. stol. n.l. „Chaldejská“ doktrína nebyla vetknuta jen do novoplatonismu athénskému (s. 5), ale také současného alexandrijského, který evidentně kladl důraz jak na platnost, tak na druhořadost rituálů (mj. Hieroklés z Alexandrie).

S **primární a sekundární literaturou** pracovala autorka fakticky dobře (např. v závěru kap. 3.1), substandardní je však řemeslná – a tedy druhořadá – stránka věci. Ačkoli autorka pracovala s množstvím pramenů, neumí je ocitovat. Někdy používá latinskou zkratku,

např. v pozn. 169 (Jamblichos), ale již v pozn. 17 zase máme český překlad názvu spisu (Porfyrios). Nejde jen o tyto citace (jako nepoužívaný druh odkazování do Plótínových *Enn.*, pozn. 113), hlavně bibliografie na konci je dalece podprůměrná. Autorka si sice dala práci s dohledáváním ISBN a ISSN, ale chybí editoři sborníků (Dillon, navíc omylem bez kapitálek), chybí nakladatelství a místo vydání, jsou překlepy (Purity and „Langer“), nejsou odlišeny primární a sekundární zdroje, není seznam zkratk, týž autor se jmenuje dle seznamu různě a je zanesen různým písmem (Proclus, PROKLOS), někdy dokonce chybí jakékoli bližší údaje (Johnstonová, s. 25); místo toho se názvy knih jakoby dublují v téže citaci. Bibliografie je odbytá a neřídí se ničím, co lze z kterékoli knihy vyšlé v kterémkoli nakladatelství, hodném toho jména, mechanicky odpozorovat. Tyto technické chyby tedy pisatelka zkazil na nejvyšší míru. Proto však nepřestávají být pouhými technikáliemi. Důležitější je, jak autorka postoupila daleko za podněty dodané vedoucím práce, např. doporučenou literaturu nejen zpracovala, ale také konfrontovala s další samostatně nalezenou (např. s. 4: Athanassiadiová – Johnstonová) a takto postupovala i při práci s překlady primárních pramenů.

Občas proskočí mylné zacházení s **cizími slovy** (*agos* není mask., nýbrž neutr., s. 2; *ijynx*, gen. *ijnygy* je v češtině dle vzoru „žena“, s. 22; v Palmíře místo „Palmýře“, s. 3). Podobně nežádoucí jsou **stilistické** přehmaty: „[...] jak se pod tíhou nápisů [...] domnívá Athanassiadiová“ (s. 3); „napasováno“ (pozn. 36); „bez něj“ (s. 7, ř. 3 – není bezprostředně zřejmé, ke kterému maskulinu zájmeno odkazuje; je to ve skutečnosti „rituál“, který je ale oddělen 3-4 jinými maskuliny od tohoto zájmena); „[...] posun bude předmětem bádání kapitoly 4.1.“ (s. 8); „kultovního kontinua“ (s. 8) místo „kontinuity kultu“ (?); „[...] transcendentální bytí [...] odtržené od svých produktů [...]“ (s. 9);

Objevují se **překlepy** a jiné nedostatky úpravy: s. 6 (řádek 4 kapitoly 3.2), odsazení na první straně kap. 4.1 (s. 10).

Jen jako doplňující téma bych podotkl, že by stálo i za zamyšlení pojetí idejí u Platóna s jejich pojetím v OC a to na základě metaforiky, protože ideje u „Chaldejců“ jsou podávány, nakolik vím, velmi neotřele i z hlediska jejich aktivity, až průraznosti (mj. zl. 37).

* * *

Závěr.

Je patrná nezkušenost při práci s antickou. Platí to na řemeslné rovině (na několika jednotlivých místech byl patrný nejistý pohyb v reáliích), ale práce sama o sobě je na bakalářské úrovni podle mě kvalitní. Na úrovni tohoto gradu a zejména na FHS, kde má bak. práce z kteréhokoli oboru z podstaty studia ztížené řemeslné podmínky, jsou řemeslné lupy v tom kterém oboru pochopitelné. Méně tolerance bych měl pro malou autocenzuru v oblasti stilistiky, citování a úpravy.

Autorka však především našla úspěšně svou cestu k ohledání tématu v pravém „světě duchů“, do nějž jsme ponořeni v OC, kde lze udělat sotva krok s pevnou oporou pod nohama. K samotným problematickým OC se dostala poctivě studiem poněkud vzdálenějších kontextů, které pak vtělila do oddílů své práce, jež bývají někdy rozsahově disproporční vůči vynaložené námaze. Hlavně ovšem myslím, že do vlastního tématu (katarzi dle OC) autorka vnesla větší jasno, než jsem měl na počátku práce. Totéž platí i pro některé nám kulturně velmi vzdálené (a tudíž obtížné) koncepce, jimiž se OC doslova hemží.

Jako známku navrhuji 1.

Filip Horáček

25. 8. 2017, Praha